

NYNĚJŠÍ STAV ČESKÝCH DIVADEL.

Příspěvek k historii českého divadla.

V "Národním Obzoru", vycházejícím v Praze, nalézáme pěkný článek o českém divadle, který pro zajímavost otiskujeme i my. Jest pěknou ukázkou, s jakým zájmem ve staré vlasti naši hledí se na divadlo a jaké přízní všestranné divadlo se těší. Rovněž čtenář dočte se v něm zajímavých dat o nynějším stavu českých divadel.

Divadlo mělo velkou účast a zásluhu při kulturním i národním obrození národa. Tylův zjev stělesňuje tento moment. A snad právě proto zůstal dodnes v českém životě tak neobyčejně silný zájem pro divadlo.

Zádná z umění nemá tolik příťažlivosti. Literatura se čte, ale málo je o ní zájmu, o její tvůrce a činitele. Hudba se hraje, ale skladatelé neváží zvědavost dam. Mění méně umění výtvarná.

Ale divadlo. Ku podivu. Všech, co souvisí s divadlem, dráždí zájem a zvědavost davu. Poslední chorista má pro dav kus toho ovzduší, kterým oblévají sufitová světla tajemný ten divadelní svět. Herec je něčím zvláštním, mimořádným. Dvorní rula je velký pán, ale to není nic zvláštního. Tenorista, milovník, to je něco jiného. Ovšem zájem o dramatické spisovatele je mnohem menší než zájem o herečky.

Ale v celku je tu mimořádné užití zájmu pro divadlo, neúměrné vzhledem k ostatním druhům umění. Jak to vysvětlit?

Příčiny leží v přirozené povaze divadla.

Přichází v nejužší styk s davem, který má příležitost na ráz sdělovati si dojmy v těsném nabrání v prostoru domu. A pak: divadlo je naším nejvyšším společenským střediskem. Nahraňuje salon.

Konečně — a to je dost skličující — jsme národem nesvobodným. V důsledcích toho nemáme mnoho osob s vynikajícím společenským postavením a lesklou reprezentací, k nimž by se upínala povzruchová pozornost davu. Purkmistr, poslanec — a jsme hotovi. Nemáme ministry a nemáme paní ministrové, k nimž by se upoutávala dychtivá zvědavost společnosti, nemáme generály, vyslance atd. A tak vyběháme svoje společenské pudy tohoto druhu v zájmu o herečky a heree, jejich osudy, toalety a zvláštnosti... Ano, je to tak. A jde to tak. A jde to často do osklivých výstřelků. Leč divadlo to přece prospívá.

Nemusíme býti proto nešťastní. Můžeme si jen přát, by tento zájem o divadlo zůstal a připojen byl k němu stejně značný zájem pro literaturu, umění výtvarné a hudbu.

Od časů Tylových až po dnes, jaký to vývoj! Zda-li je úměrný celkovému vývoji národa?

Jen zdánlivě, zevně. Nikoli vnitřně. V literatuře, hudbě a výtvarnictví jsme dále. I přes ten neobyčejný zájem o divadlo.

Proč to? Můj výklad je politický. Jsme národ nesvobodný. Nemáme svůj stát. Nedisponujeme svými penězi. A divadlo je vše drahé. Velmi drahé. Velká divadla jsou možná jenom subvenční. Viz Itálii, kde Milánská de la Scala, největší divadlo Itálie, zápasí ustavičně o život s deficitem, protože nemá státní podporu. Naproti republika francouzská podporuje tři největší divadla pařížská obrovskými sumami. Odtud primát Francie ve všech divadelních.

Naše Národní divadlo má zemskou subvenci. Na ubohé zem-

ské finance dosti vysokou. Ale dělí se o ni s divadlem německým. Národní divadlo nestáčí kulturnímu a společenskému rozvoji Prahy a národa. Po leta voláme po druhém divadle v Praze. A to pro činohru. Neboť vývoj učinil z Národního divadla Národní — operu. Pro činohru není místa. Odtud: kompromis, nedostatky a obtíže. Opera utlačuje činohru, jako silnější. Neboť více vynáhří a více potřebuje. Musí však vydělávat i na činohru, poněvadž vysoké ceny míst a nedostatky místa a rozvinutí všestranného repertoaru činí činohru pasivní.

A tak věci samy svedly vyvojem Národní divadlo k dnešnímu stavu. Opera převládá. Stojí na vysokém stupni. Ceny operní jsou přiměřené. Stesky jsou jen dvoji: nedostatek noviniek cizích i domácích, a různá jakost představení, až nápadná.

Proč vedle opery nelze postaviti rovnocennou činohru, bylo v jádru vysvětleno již shora. Vysoké ceny míst, útlak operou.

Ale jsou i další příčiny, dočasné. Velcí herci, jež viděli vyrůstat starší generace, rozloučili se s námi jako pensisté, nebo smrti — anebo odešli z různých důvodů předčasně, ač ne dobrovolně. O náhradu nebylo v čas postaráno. Proč? Jednak vinou divadelních úprav, předechozí i dnešní. Zapomnělo se na budoucnost. Jednak: nedostatek větších divadel stálých s uměleckou úrovní, odtud by byl přechod na první seby přirozený a snadný. Dlouho chyběl střední člen v soustavě českého divadelnictví. Z malé seby venkovské nebo předměstské je příliš náhlý přechod na velkou scénu Národního divadla. Plzeň, Brno a Vinohrady slibují v tom směru nápravu.

Stejný nepochop je také v sociálním postavení herectva. V Národním divadle jsou herci dotí slušně placeni. Také v Plzni poměrně. Ale u kočujících společností jsou proletáři. Skoro jako za dob Tylových.

Schází onen střední člen. Stále divadlo provinciální s uměleckou úrovní, stálým engagementem a nesitelnými platy. Ale svítá. Divadlo sdružených měst východočeských a stavba stálých budov divadelních (Pardubice, Mladá Boleslav a j. v.) slibují nápravu. Otevření divadla vinohradského i budoucí stavba brněnského Národního divadla budou znamenati velký krok u vývoji českého divadla.

ROZMANITOSTI.

Obchod a průmysl ve Valparaisu. — Chile ztratilo zničením Valparaisu své přední obchodní a rozkošný přístav Valparaisa již dlouho bude opuštěn. Zmizí z něho řady korábů všech vlajek, které sprostředkovaly skrze úžinu Magellanechovou pravidelné spojení s New Yorkem a s Evropou. Jak vyvinutý byl obchod ve Valparaisu svědčí nejlépe tato statistika: Obchodní bursa byla v tomto městě založena již r. 1824. Dále jest ve Valparaisu 8 depositivních bank, 3 hypoteční banky a 1 spořitelna. Od r. 1895 2 agentury a filiálky Německé banky a Diskontní společnosti. Největší důležitost má Banka de Chile, která měla 31. prosince r. 1895 deposit v ceně 12.7 milionů pesů a vkladů ve výši 16.7 milionů pesů. R. 1899 byla založena nová Banco Espanol-Italiano. Mnoho paroplavebních společností mělo ve Valparaisu svoje agentury. R. 1899 přihlášeno bylo 59 paroplavebních lodí s 23.766 tun a 64 plachetních s 38.960 tun. Ale neméně utlučené vyví-

jel se v tomto nešťastném městě průmysl. Ve Valparaisu bylo r. 1895 417 továren a dílen, v nichž zpracovalo se surovin za 20 milionů pes. Na 2203 strojích pracovalo 2606 dělníků. Mezi stroji bylo 162 parních motorů, které poskytovaly 1766 koňských sil. Paliva spotřebovalo se denně za 3642 pes a plamenů k osvětlování 4822. Potraviny prodávaly se v 51 závodech, které zpracovaly za 8.6 milionů surovin a zaměstnávaly 1527 dělníků. V rozkošném městěčku Vina del Mar, které jest vzdáleno od Valparaisa asi čtvrt hodiny, jest veliká továrna na rafinování cukru, ve které pracuje 500 dělníků. Stroje v továrně mají celkem asi 500 koňských sil. Továrna a závodů na výrobu nápojů jest 12. A to 2 továrny na likéry, 4 na šumivé minerální vody, 2 pivovary a 2 pivní sklady. Největší jest Národní pivovar, který byl založen r. 1890 a zaměstnává 359 dělníků. Věčná škoda, že příroda zničila své "Rajské údolí". Nešetřila zde svým bohatstvím ani v obchodě a průmysluve městě Valparaiso ani v jeho okolí, kde rozlévala květy po celý rok bez přestání.

Železnice mezi Amerikou a Asií. — Již několikrát proskakovaly pověsti o zřízení železničního spojení mezi Asií a Amerikou přes Behringovu úžinu. Projektován jest podmorský tunel pod touto úžinou, který se skládá se tří tunelů po 20 kilometrech, poněvadž v úžině leží dva ostůvky. Ohromnou tuto stavbu chce realizovati veliký syndikát, k němuž náležejí nejznámější američtí peněžníci a technici. Obrovský projekt vedení tunelu pod úžinou Behringovou jest v nynější době předmětem porad, jež řídí v Petrohradě prezident amerického inženýrského syndikátu Loieq de Lobel. Americký syndikát nejen nepožaduje zúročení svého kapitálu, jež ročně činí 50 milionů franků, nýbrž chce se také zavazati, že učiní ruským kovovým

továrnám zakázky na 300 milionů franků a že při stavbě dráhy vyhradně zaměstnáváti bude ruské dělníky. Syndikát žádá o koneci na devadesát let a ponechává ruské vládě volnost, že může železnici i s pozemky po 30 letech vyplatiti. Zavazuje se dále, že vystaví telegrafní čáru, nad níž ruská vláda bude míti kontrolu a konečně že založí na Sibíři úvěrní ústav, aby pomáhalo se kolonistům v osadnických pracích. Jakožto úsluhu za tento návrh požaduje syndikát dále, aby měl právo užívati pruhu země po obou stranách trati, 12 kilometrů širokého. Mnoho osobností v Petrohradě jest tomuto projektu návrh nakloněno. Dráha byla by vedena asi těmito krajinami: Irkutskem a Věrbniekotymskem, hlavním městem na západní straně úžiny Behringovy a pak dále až do Nomy na protilehlém břehu poloostrova Aljašky. Toto město jest již čtyřmi železničními tratěmi spojeno s americkým kontinentem. Tato 5000 km. obnášející trať kolejí bude vedena přes obrovská pohoří, pralesy, řeky, mohutné močály a pusté stepi, jež devět měsíců v roce pokryty jsou sněhem. Počítáme-li za každý kilometr 250,000 franků, vypadá by za celou trať povážlivá suma 1250 milionů franků. Vedle toho však jest největší obtíž: spojití dva zemědíly, odloučené mořskou úžinou 61 metrů širokou a 50 metrů hlubokou. To jest v hrubých rysech americkými inženýry vymyšlený a úplně vypracovaný projekt, jímž nyní ruská vláda se zabývá.

Probodl se nožem. — Následkem nezhoditelné choroby chtěl se v noci na den 21. prosince připravit o život 23letý universitní posluchač Josef Beneš v Praze. V mocném pohnutí mysli uchopil ostrý kuchyňský nůž a vrazil si ho do pravé strany krku. Lékař dr. Svoboda zraněnému poskytl první pomoci a odvezl zoufalec v ambulancním voze do všeobecné nemocnice.

Lidé s úzkým prsou.

Lidé, kteří při práci musí seděti aneb odkázáni jsou na těsný prostor, postrádající pohybu na volném vzduchu, stávají se úzkoprsými ve vlastním slova smyslu. Prsa sevrknou se v malý objem, místo aby se rozšířila plně a svobodně při každém vniknutí vzduchu čili vdechnutí. Takoví lidé, jakož i ti, kteří dýchají nepravidelně, jsou náchylni k různým plísním chorobám, souchotinám, atd. atd. Při první známce nastuzení nebo kašle začni ihned užívati Severův Balsám pro plíce, tento spolehlivý lék proti chorému hrtánu, chorým prsoum, chorým plícím. Uživej ho v čas a vyhneš se smrti souchotinářů. Ptej se každého, kdo zkoušel tohoto léku a výpověď jednoho každého bude důkazem jeho spolehlivosti ve všech případech. Cena 25c a 50c ve všech lékárnách aneb u W. F. Severa Co., Cedar Rapids, Iowa.

KRAJANĚ POZOR!

Bohaté rolnické pozemky ve vých. Kansasu v okresích Marion, Butler, Dickinson a McPherson mám na prodej, krásné zařízené farmy i pozemky nevzdělané, v ceně od \$30 do \$55 akr. Korna jest královnou vých. Kansasu, pšenice, oves, ječmen, žito, vaječnicka a veškeré traviny, vše vydává bohatou žně. Mírné podnebí, dostatek deště, poloha mírně vlnitá, hluboká černá ornice. Velká česká osada je již zde. Píšte si hned o podrobnosti na

V. J. BOSH,

5m6 Marion, Kansas.
Real Estate and Loans.

Dr. B. H. Chedek
lékař a ranhojič.

TEL. Douglas 4951.

220 So. 15th St.,
45t OMAHA, NEB.

* Triumf * XX. století.

Náše moderní ocelová kamna a sporáky (range) dosáhly výše dokonalosti. Pracují a nechají se řídit jako stroj. Jsou obyčejně důmyslně seřízené. Znamenitě pekou a dobře a stejnoměrně se vyhřívají.

Nejlepší ocelové sporáky
\$16.50 --- \$32.50

Bohatý výběr vytápěcích kamen.

Čtete, co píše ti, jež od nás kamna koupili.
Pan Jan E. Veverka z Canby, Minn., nám píše: "Čt. pánové: Kamna jsme, já i pan Jan Lacin v úplném pořádku obdrželi a jsme s nimi úplně spokojeni, jelikož vaří a pekou výborně, a jsme jisti, že bychom museli dáti za taková kamna nejméně \$30 až \$35, a proto by se měli naši krajané přičiníti, aby Váš obchod, který jest úplně spolehlivý, vzrůstal."
Pan Václav Brundík ze Star Junction, Pa., píše nám následovně: "Kamna, která jsem od Vás objednal, obdržel jsem v úplném pořádku a musím dorovditi, že lepších kamen kuchyňských ani na pečení ani na vaření nemí. Byl jsem skutečně překvapen, když uo dnes tak nepatrný obdržel jsem vše tak dobrou. Chej a budu i na dále se svedem Vaším obchodováním."
Co praví p. Tomáš Veverka z Koch Creeku, Tex., o našich kamnech: "Kamna jsme v nejlepší pořádku obdrželi a jsme s nimi úplně spokojeni. Zvláště moje manželka nemůže si kamea vynachváliti, jak dobře jí pekou. Jest to radost a vychvalování. Také grocerární zboží obdrželi jsme v pořádku. Další objednávky přistá."
Píšte si o nás velký český katalog.
V něm naleznete zobrazené i popsané veškeré zboží, jež na skladě máme. Prodáváme vše, co na farmě a v domácnosti potřebujete. Znáte-li se s dárma a vyplacem.
U. S. MAIL ORDER HOUSE, Marshall Boul. & 21. St., CHICAGO, ILL.